

mss. tardans i edicions antiquades (llatí de seminarista, prou). Els filòlegs llatinistes i els lingüistes ho han confirmat per totes bandes: Ernout-Meillet, 1203; Walde-Hofmann II, 662; Niedermann, *Phon. Hist.*, 219ss.; Leumann-Stolz, 168; Rozwadowski, *Anz. d. Krakauer Akad.* 1892, 273; Brugmann, *Grund. Vgl. Spr.* I, 370; Wharton, *Etyma Latina*, 104; Pok., *IEW*, 1064.2f. Afegim-hi encara: la grafia *temptare* és con- corde en tots els còdexs antics de Titus Livi (en nombre de 13, col·locacionats per Conway, ed. deis Clàssics d'Oxford, 1969, p. xxxiv). Fins i tot els textos vul- gars: molts casos en el *Satyricon* de Petroni, com ara «paupertatem nostram privatis questibus *temptemus* expellere» (= «allons chercher fortune chacun de notre côté», Ernout x, 4).

La lingüística comparada ha acabat de comprovar- ho i explicar-ho. En llatí preliterari havia existit el verb **tempere*, i és d'aquest que *temptare* és el freqüenta- tiu; i no pas de *tenere* ni de *tendere* (com havien cregut els medievals), que també serien insatisfactoris pel sentit. De **tempere* directament ve, amb el sufix ad- verbial *-tim*, l'adverbi *pedtemptim* 'gradualment', prò- piament 'palpant amb els peus' [Cató, del qual Nonius dóna el paral·lel *pedepressim*]. I se li ha trobat segura parentela indoeuropea: lituà *tempù* «digitis experior», *tem̃pti* 'tibar', *temptýva* 'corda de l'arc', persa *tabidan* (< *tmp-*) 'caragolar, retòrcer', rus *tepsí* (< *tēp-*) 'atraure's, arronsar' i altres formes itàliques, germàni- ques etc.

És ben coneguda la parentela romànica: fr. *tenter*,³⁰ it. *tentare* [Dante], cast. i port. *tentar*.¹ Menys conegut és que el mossàrab, com el català, conservava la *m*: *temtaráy* 'intentare' en una *ħarġa* transmesa en ms. del S. XI o XII (*Al-And.* XVII, 92), ms. aràbic en el qual el *mim* de la primera síl·laba és ben diferent d'un *nun*;³⁵ la fonètica històrica del fr., l'it. i el cast.-port. coincidia a no permetre una *m* en fi de síl·laba. En oc. ant. es troba encara *temptar* junt amb *tentar*; en gascó amb el sentit *ħē tentà* 'fer repapiejar, bobejar';² i això que l'occità és també de les llengües que tendí a confondre els dos sons implòsius, encara que no tan ràpidament com el francès.

DERIV.: *Temptació* [*Hom.*]: «Gardar-nos devem màjrerment de *temptació* de Diable e del seu engan», 6v23; «dementre que Fèlix anava ab la fembra per lo boscatge, *temptació* li venc molt gran con peccàs ab la fembra: molt se marvellà Fèlix de la *temptació* que hac ---»; «per ço que Blanquerna li provàs encarnació, e que Fèlix d'aquí avant no pogués caher en *temptació* de fer», *Merav.* (Ag. I, 51, 57); «car la donzella no avia la manera de Blanquerna contra *tempta- ción*», *Blanq.* (NCl. I, 260.4). *Tamtació* sovint en la Q. de Reixac, 82.7, 82.29 i passim, i també sovint *temtar*; en algun cas deu estar escrit amb tilde, però Todesco fa esmenar *tentar* en *temtar* en el 82.28 (fe d'err.), evi- dentment perquè en aquest cas i en d'altres la grafia amb *m* en el ms. li mostra que no és com en el seu *tenare* italià. *Temptació* freqüent en St. Vicent Ferrer (*Quar.*, 100.123, 124, 126, 129, 134 etc.).

Temptador [S. xv, *AlcM*]; fem. *temptadora*; però

també: «De sobte, eixint del bosc, un jove caminant / demana un glop pietós de l'hídria nacarina / --- / l'in- cògnit vianant, de ruta misteriosa / la gerra *temptatriu* alçava amb mà golosa / i amb àvid gargoteig bevia llargament», Alomar (*Idilli etern*, v. 13). *Temptament* (*AlcM*, *DAG*). *Temptativa* [Lacav.].

Atemptar [«atentar: tento, experior», Diccionari Torra]; *atemptat* [*atentat*, Lacav.]. «atemptar: encer- tar qc. tocant-ho amb un projectil» val. Valor-Giner, 1950-5; *retemptar* 'recaure d'una malaltia': «li va re- tentar l'apoplexia» id. *Atemptatori. Atemptador. Des- tentar* [Ausiàs, supra], «aquest desig me *destenta*, e-m trau de seny», *Colloqui de Dames*, v. 157; «*destemtar*: titubare, vacillare; *destemtament*» (Busa-N.). O bé *desatemptat*: «quantes vegades n'has esposades, / morir devies, car sols seguies / la voluntat, / *desatentat*», JRoig (*Spill*, 6816).

Tantejar, després escrit *temptejar* [*DFa.*] per adap- tació a *temptar*, de significat anàleg, no apareix en català fins a data recent, mentre que el cast. *tantear* ja apareix algunes vegades en el S. XIII i copiosament des de 1607: el significat primitiu fou 'donar tant o tant per una cosa'. En català només el trobem des de Belv.: «*tantejar*: tantear, plantear; commetiri, compu- tare» i «*tentejar*: tr., tocant una cosa material; anar a les palpentes; provar a algú, examinar-lo», i de CRos (1764, p. 223), que copia al peu de la lletra la defini- ció del *DAut.*: «Nos ha acompanyat ell fins a l'eixida --- a casa d'en Sentmanat que ja era fosc, i *tantejant* poc a poc lo caminet, de sols assentar los peus, estos nos han conduït a la torre», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 128). Aquests fets històrics i filològics ja indiquen que aquest mot fou imitat del cast., i acaben de confir- mar-ho les formes mall. *tanteyar* i *tanteyo*, que són les registrades pels *DFgra.* i *DAmen.* i la menorquina i va- lenciana *tanteo* (FebrCard., CRos, *Dicc.* 1764, p. 334). *Tantejador. Tempteig* [*tant-*, Belv.].

Tentacle [-*ácul*, 1868, *SLitCosta*], derivat en llatí modern; *tentacle* «òrgan llarg i carnós que surt com un braç i que té per objecte agafar o palpar», Fontserè (*CiFiNat.*, 176, i lèxic); *tentacular* [1868, *SLitCosta*]; *tentaculiforme* [id.].

¹ Gall. ant. a *tento* 'a les palpentes': «Hūa omage --- de Santa Maria --- que furtaur foi un judeu a *tento* / de noite ---», *Cantigas* d'Alf. X (34.13, ed. Mett- mann, p. 300). — ² Així a la Vall d'Aran, i en altres parts, com el Comenge: «Ja d'açò sèt ans à / --- / que parlèi de tu, Cèu de Superbanhèros. / Mous brembam que t'héc gòi, nou t'héc brico *tentà* 'fer enfadar', parlar de Sent Gaudens (*Bouts d. Mount.* xxvii, 40)

Tempura, V. *temps* *Temulent*, llatinisme desusat en cat., ll. *temulentus* 'embriac', V. *abstemi* *Ten*, V. *tènue* *Tena*, V. *tenda* (TENDRE v.); 'tabac', V. *tana* *Tenaç*, *tenacitat*, *tenacle*, V. *tenir* *Tenalla*, V. *tenir* i *tina* *Tenallament*, *tenallar*, V. *tenir* *Tenaller*, V. *tenalla* (TINA) *Tenalles*, *tenalletes*, V. *tenir* *Tenaó* 'remor ---', V. *tronar* *Tenasmon*, V. *tenesme* (TEN- DRE v.).